

СФАГН ТОНЕНЬКИЙ*Sphagnum tenellum* (Brid.) Pers. ex Brid.

Родина Сфагнові — Sphagnaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.**Наукове значення**

Субокеанічний вид за пд.-сх. межею європейської частини диз'юнктивного ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Європа — від Скандинавії до Альп, Піренеїв і Карпат, Кавказ, Далекий Схід, Камчатка, Японія, Пн. і Пд. Америка. Трапляється в Українських Карпатах (Закарпатська обл. — оз. Синевир, смт. Ясіня Рахівського р-ну, болото Чорне Багно) та на Поліссі (Житомирська обл. — болото Гвоздь біля с. Озеряни Олевського р-ну, болото Шаболтах у Копищенському лісництві). Адм. регіони: Жт, Зк.

Чисельність та структура популяцій

Популяції нечисленні. Роста окремими дернинками.

Причини зміни чисельності
Осушення боліт, торфозбір.**Умови місцезростання**

Між купинами на оліготрофних ділянках боліт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Дернинки м'які, ніжні, сірі або буруваті, зрідка червонуваті. На сухих місцях рослини густіші, низькі, з густо розміщеними пучками галузок, водні — великі, з нещільно розташованими пучками галузок. Стебла прямостоячі. Галузкові листки 1–1,5 мм завдовжки, широкоовальні, видовженояйцеподібні до яйцеподібнотрикутних, злегка серпоподібно зігнуті, з дуже загнутими краями. Хлорофілоносні клітини на зрізі від широкотри-

кутних до широкотрапецієподібних. Різноманитий вид. Чоловічі гілочки товсті, короткі. Спорогони одиничні. Розмножується спорами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Поліському ПЗ та НПП «Синевир». Необхідно контролювати стан популяцій, створювати нові природно-заповідні території в місцях зростання виду.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Зеров, 1964, 1975; ЧКУ, 1996.

Автор: М.Ф. Бойко
Малюнок: А.В. Білоусова

ТИМІЯ МЕКЛЕНБУРЗЬКА

Timmia megapolitana Hedw.

Родина Тимієві — Timmiaceae

Природоохоронний статус виду

Зникаючий.

Наукове значення

Представник монотипної родини з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Європа, Азія (Сибір, Далекий Схід, Монголія, Китай, Японія) та Пн. Америка. Трапляється в Правобережному Лісостепу (Вінницька обл., Вінницький р-н, с. Михайлівка) та на Лівобережному Поліссі (Чернігівська обл., Козелецький р-н, с. Сорокошичі). Вказівки цього виду з інших регіонів України, можли-

во, відносяться до близького таксону *Timmia bavarica*. Адм. регіони: Чн, Вн.

Чисельність та структура популяцій

Росте окремими дернинками серед інших болотних та лісових мохів.

Причини зміни чисельності

Осушення евтрофних боліт.

Умови місцезростання

На евтрофних болотах та заболочених луках.

Загальна біоморфологічна характеристика

Дернинки нещільні, жовто-зелені, з ризоїдною повстю. Стебло пряmostояче або висхідне, 3–5 см заввишки. Листки лінійноланцет-

ні, з півхвастої основи відхилені чи відігнуті, жолобчасті, по краях пилчасті. Клітини піхви видовженопрямокутні, у верхній частині папілозні; платівки листка — округлошестигрунті. Однодомний. Коробочка нахилена, з короткою шийкою, овальна. Розмножується спорами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Необхідно контролювати стан популяцій, створювати нові природно-заповідні території в місцях зростання виду.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Бачурина, Мельничук, 1989; Вірченко, 2006.

Автор: В.М. Вірченко
Малюнок: А.В. Білоусова

КАМПІЛОСТЕЛІЙ СКЕЛЬНИЙ

Campylostelium saxicola (F. Weber et D. Mohr)

Bruch et Schimp.

Родина Птихомітрієві — Ptychomitriaceae

Природоохоронний статус виду

Рідкісний.

Наукове значення

Океанічно-монтанний вид, перебуває на пн.-сх. межі європейської частини ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Трапляється в горах Центральної і Пд. Європи та Пн. Америки. Знайдено в Українських Карпатах: Горгани, Чорногора, Чивчино-Гринявські гори. Адм. регіони: Лв, Ів, Чц.

Чисельність та структура популяцій

Трапляється невеликими групами або окремими стеблами серед інших епілітних мохів.

Причини зміни чисельності

Не з'ясовані.

Умови місцезростання

Зростає на вологих, дуже затінених силікатних скелях.

Загальна біоморфологічна характеристика

Дрібні мохи в жовто-зелених дернинках. Стебло пряме або від основи розгалужене, з гладенькими ризоїдами. Листки сухі, кучеряві, вологі — прямо відхилені, лінійно-шилоподібні, плоско- і цілокраї. Жилка потужна, закінчується перед верхівкою листка. Клітини при основі пластинки листка видовжено-прямокутні та шестикутні, прозорі, безбарвні, вгорі листка — прямокутні та квадратні. Однодомний. Ніжка спорогона хвилясто або колінчасто зігнута, блідо-жовта. Коробочка симетрична, довгаста,

циліндрична, стара — слабо поздовжньо-складчаста. Кришечка з довгим прямим дзьобиком. Спори жовті, гладенькі.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Карпатському НПП. Необхідно контролювати стан популяцій, створювати нові природно-заповідні території в місцях зростання виду.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Бачурина, Мельничук, 1989; Ульчна, 1990.

Автор: В.М. Вірченко
Малюнок: А.В. Білоусова

ФІСИДЕНС ДЖЕРЕЛЬНИЙ

Fissidens fontanus (Bach.Pyl.) Steud.
(*Octodiceras fontanum* (Bach.Pyl.) Lindb.)

Родина Фісидентові — Fissidentaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Субсередземноморський вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні

Центральна і Пд. Європа, Пн. Африка (Алжир, Марокко), Пн. та Центральна Америка. Знайдено на Житомирському Поліссі поблизу м. Житомира (с. Тригир'я, Нова Рудня) і в окол. с. Устинівки Олевського р-ну. Адм. регіон: Жт.

Чисельність та структура популяцій

Росте окремими нечисленними стеблами

поряд з іншими водними мохами. Популяція виду в околицях Житомира вже, ймовірно, знищена.

Причини зміни чисельності

Знищення і трансформація природних екотопів.

Умови місцезростання

На підводному камінні у р. Тетерів та Перзі (притока р. Уборть).

Загальна біоморфологічна характеристика

Темно-зелені мохи, прикріплені до підводного каміння. Стебла до 5 см завдовжки, розгалужені, зрідка обліснені. Листки лінійноланцетні, цілокраї, необлямовані. При-

даток листків у 2–3 рази довший за піхвову частину. Однодомний. Спорогони в Україні не зареєстровані.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Необхідно контролювати стан популяцій, створювати нові природно-заповідні території в місцях зростання виду.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Бачурина, Мельничук, 1987; Вірченко, 2006; Лазаренко, 1936.

Автор: В.М. Вірченко
Малюнок: А.В. Білоусова

ФІСІДЕНС РУДУВАТИЙ*Fissidens rufulus* Bruch et Schimp.

Родина Фісидентові — Fissidentaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.**Наукове значення**

Субокеанічний вид на пд.-сх. межі європейської частини ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Пд. і Центральна Європа, доходить до пд. Швеції, на Зх. Пн. Америки. Відоме одне місцезнаходження в Українських Карпатах (Чернівецька обл., біля с. Яблуниця Путильського р-ну на березі р. Білий Черемош). Адм. регіон: Чц.

Чисельність та структура популяцій

Окремі щільні дернинки.

Причини зміни чисельності

До кінця не з'ясовані. Очевидно, рідкісність виду пов'язана з тим, що спори утворюються нерегулярно. На популяцію негативно

впливають різкі зміни рівня води в річці та бурхливі повені, які за останні десятиріччя стали частими в результаті негативної антропогенної діяльності.

Умови місцезростання

Біля води та у проточній воді на кам'янистому субстраті, що містить вапно.

Загальна біоморфологічна характеристика

Щільні, м'які дернинки темно-зеленого кольору. Стебла до 1–4 см заввишки, прямі, плоскооблишені. Листки широколанцетні, з тупуватою верхівкою, по краю з червоно-бурою потовщеною облямівкою. Спорогони розташовані на верхівках пагонів. Коробочка вузькоовальної форми, пряма або трохи

зігнута, кришечка тупоконічна. Розмножується спорами. Спорогони у наших умовах утворюються зрідка.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Необхідно контролювати стан популяцій, створювати нові природно-заповідні території в місцях зростання виду.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Улична, 1956; ЧКУ, 1996; Frey, 1995.

Автор: М.Ф. Бойко
Малюнок: А.В. Білоусова

ФІСИДЕНС СТРУМКОВИЙ

Fissidens rivularis (Spruce) Schimp.

Родина Фісидентові — Fissidentaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення

Субокеанічно-середземноморський вид з єдиним місцезнаходженням в Україні.

Ареал виду та його поширення в Україні

Центральна і Пд. Європа, Сх. і Пд. Азія, Пн. і тропічна Африка, о-ви Азорські, Канарські, Мадейра. Знайдено в Гірському Криму: Кримський заповідник, водоспад Головкінського. Адм. регіон: Кр.

Чисельність та структура популяцій

Єдина популяція; зростає невеликою дернинкою.

Причини зміни чисельності

Не з'ясовані. Можливо, завжди був рідкісним.

Умови місцезростання

На занурених у воду каменях і скелях, у струмках і водоспадах.

Загальна біоморфологічна характеристика

Дернинки темно-зеленого кольору. Стебло 0,5–3 см заввишки, від основи з окремими бічними пагонами, з багатьма парами листків. Листки густо розміщені, видовженоязикоподібні, раптово короткозагострені або поступово довгозагострені, облямовані. Придаток коротший, ніж піхвова частина, рідше рівний або довший за неї. Спинне крило вузько збігає, досягає основи листка. Облямівка здута, 2–4-шарова, досить широка. Жилка коротко виступає з верхівки листка. Однодомний. Андроцеї маленькі,

брунькоподібні, у пазухах листків; гінецеї на верхівках стебла. Коробочка маленька, овальна. Розмножується спорами.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Кримському ПЗ. Необхідно контролювати стан популяцій, створювати нові природно-заповідні території в місцях зростання виду.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Партика, Слободян, 1989; Савич-Любицкая, Смирнова, 1970; Duell, 1984.

Автор: Л.Я. Партика
Малюнок: А.В. Білоусова